

Léonie en Theo van Oudijk (Merle van der Steen en Martijn van Hout) in 'De Stille Kracht'. Foto: Patrick van der Sluis. Bron: stijfelstad.nl

RECENSIE DE STILLE KRACHT – DE MUSICAL

Een mooi erbetoon in Couperus' 100e sterfjaar

Deze zomer speelde het gezelschap Storytellers een nieuwe bewerking van Couperus' *De stille kracht*. In de vorm van: een musical! Er was zelfs speciaal voor deze musical een theater gebouwd naast SnowWorld Zoetermeer. Daar werd deze voorstelling enkele weken lang uitgevoerd. Simon Mulder gaf tweemaal vóór de voorstelling een inleiding op Couperus' leven en werk en woonde na de tweede keer ook de voorstelling bij. Wat vond hij van deze bijzondere uitvoering van *De stille kracht*?

Twee verschillende casts spelen afwisselend de musical; ditmaal was de cast 'Laboewangi' op het podium en had 'Batavia' rust. De in een halve cirkel opgestelde drie tribunes zaten halfvol – dat zal ongetwijfeld aan het

Léonie en Theo van Oudijk (Merle van der Steen en Martijn van Hout / cast Batavia)

Léonie van Oudijck
(*Käthe Staallekker /*
cast Laboewangi)

regenachtige weer gelegen hebben. Op het speelveld flaneren de spelers zonder daar aandacht aan te besteden rond, terwijl het publiek plaatsneemt. Zij roepen bij aanvang van de voorstelling, samen met het op een steiger aangebrachte houten decor, dat effectief de residentswoning uitbeeldt, meteen de sfeer van Indië rond 1900 op. De voorstelling – de muziek van het live orkest, dat achter het decor speelt, klinkt door de versterkers langs het speelveld – begint met een ensemblestuk waarin de onrust wordt weergegeven die de terugkomst uit Batavia van Léonie, mevrouw Van Oudijck veroorzaakt. Deze rol wordt in deze cast gezongen door Merle van der Steen – zij maakt een spectaculaire en schijnbaar moeiteloos gezongen entree. Dan volgt de in het boek komische en onthullende scène met mevrouw Van Does en de veel te dure edelsteen, die resident Van Oudijck haar niet weigeren kan: ‘ik zei u toch, de resident, hij koop voor u!’. Dit zet gelijk haar karakter effectief neer.

De verdere expositie van de personages en hun verhoudingen vindt snel plaats. De belangrijkste personages krijgen ieder een lied, wat doeltreffend is. Doddy is

met haar loshangend haar en grote strik duidelijk geïnspireerd op de televisieserie. Meteen wordt ook de erotische spanning tussen Léonie en schoonzoon Theo tamelijk expliciet uitgespeeld met omhelzingen en zoekende handen – wat later ook tussen Léonie en Addy zal gebeuren. Léonie is intussen charmant en complimenteus tegenover iedereen en windt subtiel wie haar maar ziet om haar vinger.

Muziek en tekst zijn doortimmerd samengebracht: als luisteraar weeg je de woorden ‘Als je ondeugend bent, wat is dan je straf, misschien een berisping?’ telkens op een andere manier wanneer die op verschillende momenten in de voorstelling gezongen worden door de overspelige Léonie, Theo of Addy, in de context van hun verschillende onderlinge verwickelingen. En terwijl de regent zichzelf een wajangpop noemt tegenover Van Oudijck, zegt Theo dit over zichzelf in relatie tot Léonie.

Natuurlijk moeten enkele personages samengevoegd en geschrapt worden; Si-Oudijck komt niet voor, de regent en zijn drank- en gokverslaafde broer zijn één en

*Van Oudijck en de
Raden-Ajoe (Kevin
van der Leeuw en
Ramona Lopulalan /
cast Batavia)*

dezelfde persoon. ‘Rot op naar je eigen land!’ zingt hij dronken tijdens het incident op de pasar malam. De moeder van de regent, de Raden Ajoe Pangèran, is in de musicalversie zijn vrouw; als zij Oudijck komt smeken haar man niet te ontslaan, antwoordt deze een andere herhaalde frase: ‘Mijn taal zal zachtmoedig zijn, mijn hand streng en consequent.’ Op omineuze momenten in de voorstelling loopt er een witte hadji over het toneel; bij sommige dansscènes zijn het er zelfs meerdere. De scène waarin de vrouw van de regent Oudijcks voet op haar nek zet, wordt vanaf de galerij gadeslagen door een gehele rij witte hadji’s. De toenemende dreiging van de stille kracht wordt door deze ingreep mooi weergegeven, samen met de geluiden van huilende kinderen en de rondvliegende stenen.

Wanneer het tij zich langzamerhand tegen haar keert, blijkt Léonie meer zelf-onderzoek te doen dan in het boek: ‘de stille kracht heeft ons geraakt’, zingt ze. Dan

volgt voor haar de iconische badscène. Figuren met Indische demonenmaskers en met sirihrode handen cirkelen om haar heen, rood uitgelicht, en verbergen de badende Léonie voor onze blik; ze laten handdoeken met rode vlekken achter, terwijl Léonie ongezien in haar négligé kan schieten: een praktische en beeldende oplossing.

De nevenpersonages worden verschillend behandeld; Eva Eldersma komt uitgebreid aan bod, compleet met de witte mieren die het tapijt opvreten, de krakende en splijtende meubels en haar wegschimmelende piano. Ida, de jaloerse echtgenote van Eva’s would-be minnaar, controleur Frans van Helderer, krijgt, hoewel ze ervoor nauwelijks tekst heeft, in de tweede helft een eigen solo, die daardoor ook minder weet te ontroeren.

‘Wat doen we hier’, zingt de verslagen Van Oudijck tegen het einde terecht, wanneer hij is ingestort onder de druk van de onverklaarbare uitingen van de stille kracht en de vage, beschuldigende brieven over de ontrouw van zijn

vrouw – een vraag die zijn familie, maar ook het gehele koloniale project geldt. Het door Léonie georkestreerde huwelijk van Addy en Doddy vindt plaats tijdens een hoopvol koor dat echter eindigt in een onheilspellende dans van Doddy met een witte hadji – zij, het enige personage dat kortstondig gelukkig zal zijn, zal sterven in het kraambed. ‘Het gif sijpelt door mijn geest’ en ‘onuitgesproken wordt de Javaanse eer gewroken’, zingt Van Oudijck. De witte hadji’s dansen met de huisraad als waren ze klopgeesten.

Eva Eldersma vertelt de epiloog en geeft aan hoe het met de personages afloopt; ze bezoekt Van Oudijck, die zich in zijn lot geschikt heeft: 'Het land heeft zich van mij meester gemaakt'. Het einde doet enigszins langgerekt aan, maar besluit wel met een mooi beeld: onder het motto 'het kon niet bestaan en toch gebeurde het' blijft Van Oudijck alleen achter, slumerend, voorover op zijn bureau liggend, met een witte hadji hangend boven zijn hoofd.

De taal van Couperus is her en der terug te horen, meest in vereenvoudigde vorm. Sommige smaakmakers, zoals de uitroep 'Top!', zijn behouden, voor andere scènes zijn de teksten van Couperus vervangen door moderner aandoende dialogen en liedteksten. Een enkele uitschieter – Léonie begroet Addy ergens met 'Hé!' – had niet hoeven. De balans tussen muziek en zang is af en toe onstabiel, waarbij de verstaanbaarheid in het geding komt, maar gezien de buitenlocatie valt het behoorlijk mee, en de kwaliteit van zang en spel van de gehele cast is lovenswaardig. De verder sfeervolle kleding had authentieker kunnen ogen – Nederlandse dames met blote benen zonder kousen, Indische met sarongs die niet tot onder de knie reiken – maar zal bij het grootste deel van het publiek als authentiek ervaren zijn. De dans is sympathiek, maar af en toe iets onbeholpen.

Niettegenstaande deze kleine bezwaren heeft uw recensent een mooie avond beleefd. De musical is met enthousiasme en waardering voor de gebruikte stof gebracht, heeft deze zomer velen, zowel publiek als spelers en andere medewerkers, opnieuw of voor het eerst in aanraking gebracht met Couperus op een toegankelijke manier, en maakt duidelijk dat zijn werk goed te adapteren is voor het genre van de musical. De makers, Storytellers onder leiding van Sebastiaan Smits (tekst/regie) en Tjeerd de Haas (muziek), en de beide casts hebben met deze musical een mooi erbetoon gebracht in Couperus' 100e sterfjaar. ♣ (Simon Mulder)